

Anonymisert versjon av uttalelse - forskjellsbehandling av forvaringsdømte kvinner og menn

Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til klage av 08.10.2008 fra A. Ombudet beklager den lange saksbehandlingstiden. Ombudet har kommet med uttalelse i saken i dag. Uttalelsen er lagt ved dette brevet.

A hevder at hun som forvaringsdømt kvinne i fengsel blir forskjellsbehandlet sammenlignet med forvaringsdømte menn.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har kommet frem til at X fengsel ikke handlet i strid med likestillingsloven § 3 da A ikke fikk tilbud om samtalegrupper og ikke fikk dekket fullt ut av det offentlige den psykiatriske behandlingen hun benyttet seg av i fengselet.

Likestillings- og diskrimineringsombudets uttalelse kan bringes inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Fristen er tre uker fra dette brevet er mottatt, se vedlagte orientering.

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

A klaget til likestillings- og diskrimineringsombudet på forskjellsbehandling i fengsel ved soning av forvaringsdom.

A fikk først en forvaringsdom på 3 år. I 2007 ble dommen forlenget med 3 nye år. En forutsetning for løslatelse er at hun mottar psykiatrisk behandling og viser endring i adferd. Hun får ikke fullt ut dekket den behandlingen hun selv mener har best effekt for henne. Hun viser til at menn får betalt terapi. Videre viser hun til at mannlige innsatte deltar i samtalegrupper, noe hun ikke får som kvinne.

Denne saken har vært oppe for likestillings- og diskrimineringsombudet før, med saksnummer 07/1043. Ombudet tok saken opp på eget initiativ på bakgrunn av et innslag i Dagsrevyen. På anmodning fra ombudet redegjorde Justis- og politidepartementet for soningsforhold og behandlingsopplegget for kvinnelige forvaringsdømte. Ombudet så seg tilfreds med departementets svar om at det finnes utfordringer ved gjennomføring av forvaring for kvinner, fordi det er så få kvinner som soner forvaringsdom, men at det er lagt opp et plan med bevisste målsetninger for å gjøre kriminalomsorgen bedre enn den var på det daværende tidspunktet.

På bakgrunn av klagen fra A har ombudet fått redegjørelser fra Justis- og politidepartementet, samt Helse- og omsorgdepartementet. Disse kommer i tillegg til redegjørelsen fra Justis- og politidepartementet i forbindelse med sak nr. 07/1043.

Partenes syn på saken

A mener at hun ikke har fått "en grundig individuell behandling med fokus på egenvekst og endring" som hennes straffegjennomføring forutsetter. Hun sammenligner seg med menn og mener hun har fått for lite individuell behandling, programvirksomhet og fritidsaktiviteter. Hun må selv betale deler av terapibehandlingen og får ikke tilbud om samtalegruppe. Hun har fått svar fra fengselet om at forskjellsbehandlingen skyldes at forvaringsdømte kvinner er for få, slik at pengene til behandling er avsatt til de mannlige forvaringsdømte.

Siden A sammenligner seg med menn innsatt ved en annen forvaringsanstalt (Y fengsel), som er både geografisk og forvaltningsmessig adskilt fra X fengsel, ble Justis- og politidepartementet, som overordnet organ for begge fengslene, bedt om å redegjøre for forskjellene i behandlingen av innsatte kvinner og menn.

Helse- og omsorgsdepartementet har redegjort for pasientrettighetene til forvaringsdømte. Av denne fremgår det at innsatte har rett til en helsehjelp som er likeverdig med den helsehjelpen den øvrige befolkningen har.

Justis- og politidepartementet har i anledning saken innhentet opplysninger både fra X fengsel og Y fengsel. Alle de fire kvinnelige forvaringsdømte som er innsatt ved X får tilbud om psykiatrisk behandling i tråd med lov om spesialisthelsetjenester fra helseforetakene. Denne type behandling dekkes av det offentlige. A, som er en av de fire innsatte, har takket nei til det offentlige psykiatritilbudet. Hun benytter seg i stedet av Alternativ til vold (ATV) - behandling, som er en privat stiftelse. Helsemyndighetene ønsker ikke å dekke slik behandling for innsatte. Justis- og politidepartementet synes dette er uheldig med tanke på at forvaringsdømte må kunne vise endring i adferd for å kunne bli løslatt. Det er imidlertid på det rene at heller ikke mannlige forvaringsdømte ved Y fengsel får dekket ATV-behandlingen fra det offentlige.

En viss andel av de mannlige forvaringsdømte ved Y fengsel får tilbud om samtalegrupper. Dette er ikke behandling, men motivasjonsgrupper drevet av fengselsbetjenter basert på en håndbok for kriminalomsorgen utviklet av ATV. En del av de forvaringsdømte mennene ved Y får psykiatrisk behandling via helseforetakene.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med likestillingsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 andre ledd nr. 1.

Likestillingsloven § 3 forbyr både direkte og indirekte forskjellsbehandling av kvinner og menn.

Med direkte forskjellsbehandling menes handlinger som stiller kvinner og menn ulikt fordi de er av forskjellig kjønn. Adgangen til å gjøre unntak fra forbudet mot direkte diskriminering er svært begrenset. Med indirekte forskjellsbehandling menes enhver tilsynelatende kjønnsnøytral handling som faktisk virker slik at det ene kjønn stilles dårligere enn det annet.

Dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, skal det legges til grunn at diskriminering har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen eller unnlatsen sannsynliggjør at det likevel ikke har skjedd diskriminering, jf. likestillingsloven § 16.

En påstand om diskriminering er ikke nok til at ombudet kan konkludere med at det er "grunn til å tro" at diskriminering er skjedd. Påstanden må støttes av andre opplysninger eller sakens omstendigheter for øvrig.

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om A er blitt diskriminert på grunn av kjønn.

Dersom ombudet finner at det er grunn til å tro at kjønn har hatt betydning for behandlingstilbudet, går bevisbyrden over på X fengsel. X fengsel må da sannsynliggjøre at diskriminering likevel ikke har skjedd.

A har forsøkt å løse saken selv ved å henvende seg til X fengsel. Henvendelsen ble besvart med at forskjellsbehandlingen skyldes det lave antallet kvinner i fengsel sammenlignet med antall menn. Denne formuleringen fra X fengsel gir grunn til å tro at A er forskjellsbehandlet på grunn av hennes kjønn.

Justis- og politidepartementet har samlet inn informasjon fra X og Y fengslene og redegjort for påstått forskjellsbehandling.

Departementet påpeker at kvinner i fengsel er i en annen situasjon enn menn fordi kvinnene er i mindretall. Utgangspunktet er likevel at kvinnelige innsatte skal få et like godt tilbud som mannlige forvaringsdømte.

Departementet viser til at tilbud om samtalegrupper for forvaringsdømte menn er et nødtiltak, som skyldes ressursmangel. Dette er ikke et bedre tilbud enn individuell oppfølging, men en erstatning for individuell behandling som flere menn ikke får. Samtalegruppene drives av fengselsansatte, ikke psykoterapeuter. Departementet vurderer dette tilbudet som mindre egnet for forvaringsdømte. De forvaringsdømte som ikke deltar i samtalegrupper, men i stedet får tilbud om individuell behandling, får da i utgangspunktet et bedre tilbud. På bakgrunn av dette finner ombudet at A ikke ble satt i en dårligere stilling da hun ikke fikk tilbud om samtalegruppe. Uansett er det kun noen av de mannlige innsatte som deltar i samtalegruppe.

A ble tilbudt individuell behandling. Hun avslo dette, fordi hun mente denne behandlingen ikke er til nytte for henne. A valgte i stedet å benytte seg av en

alternativ behandling som ikke dekkes av helseforetakene. Det avgjørende for ombudets vurdering er at heller ikke forvaringsdømte menn, som velger alternativ behandling, får dekket sine utgifter.

Hvorvidt alternative behandlinger skal dekkes av det offentlige er et spørsmål som faller utenfor ombudets mandat. At både forvaringsdømte kvinner og forvaringsdømte menn selv må betale for alternativ behandling er imidlertid en kjønnsnøytral praksis.

På bakgrunn av ovennevnte finner ombudet at departementet har sannsynliggjort at A ikke ble forskjellsbehandlet på grunn av kjønn.

Konklusjon

X fengsel handlet ikke i strid med likestillingsloven § 3 da A ikke fikk delta i samtalegrupper og ikke fikk dekket fullt ut den psykiatriske behandlingen hun fikk i fengselet.

Med vennlig hilsen

Sunniva Ørstavik
likestillings- og diskrimineringsombud
15. juni 2010